Науковий світ

№9–10
ВЕРЕСЕНЬ–ЖОВТЕНЬ
2011

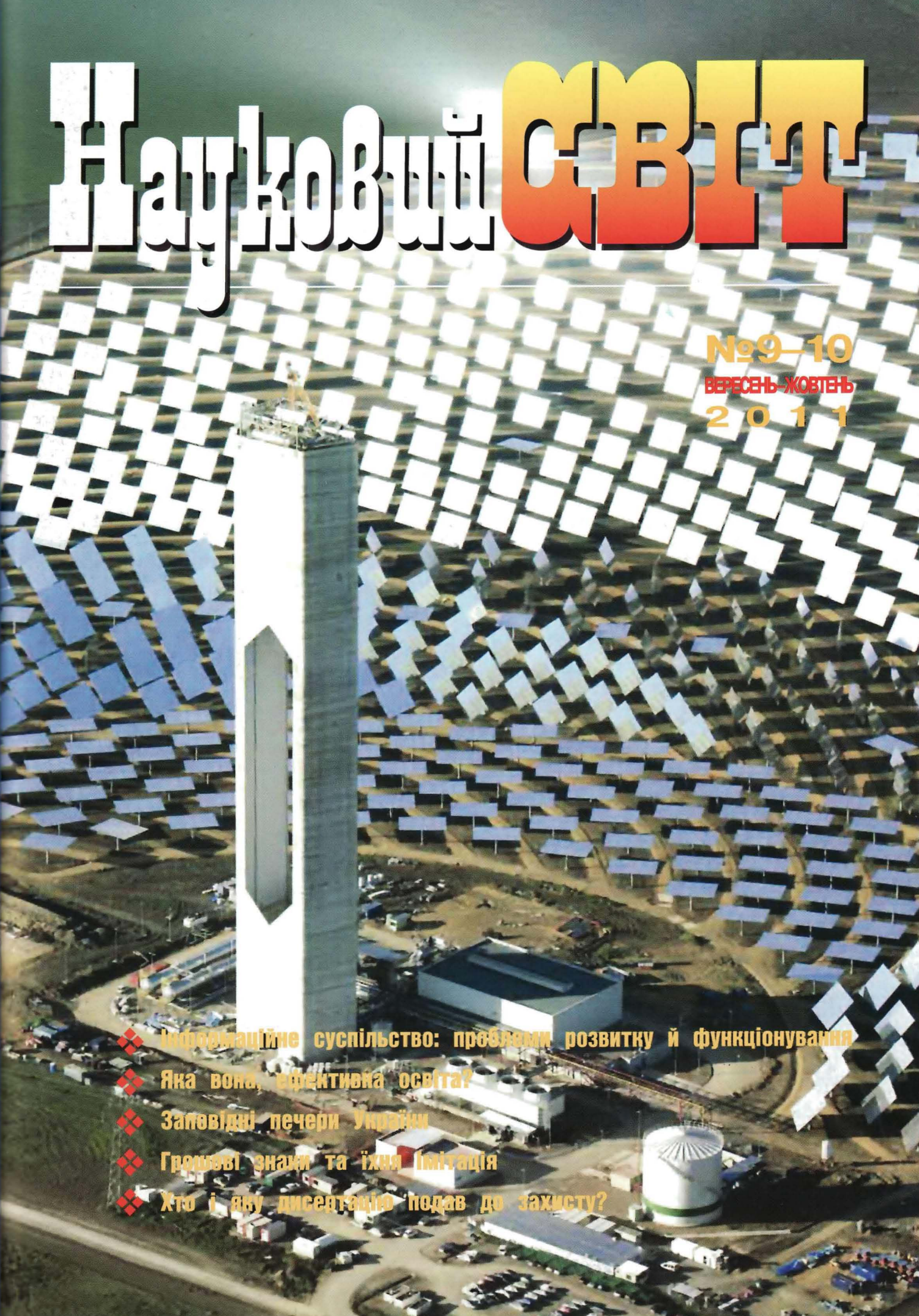

- Інформаційне суспільство: проблеми розвитку й функціонування
- Яка вона, ефективна освіта?
- Заповідні печери України
- Грошові знаки та їхня імітація
- Хто і яку дисертацію подав до захисту?

У червні цього року в Києві відбулася Друга міжнародна наукова конференція "Українська енциклопедистика . На обкладинці – окремі моменти з роботи цього поважного зібрання. Докладніше про конференцію читайте на 9–11 сторінках журналу.

Фото ***Володимира ІВЧЕНКА***

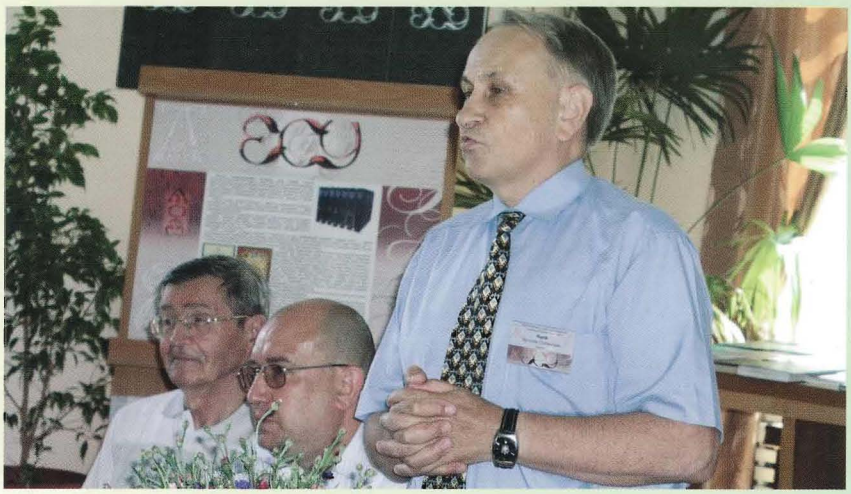

У президії конференції – академіки НАН України Я.С. Яцків, І.М. Дзюба та виконувач обов'язків директора Інституту енциклопедичних досліджень НАН України М.Г. Железняк

З доповіддю виступає очільник Інституту енциклопедичних досліджень НАН України М.Г. Железняк

На трибуні конференції – директор Інституту енциклопедичних досліджень АН Молдови К.М. Манолаке

У залі під час конференції

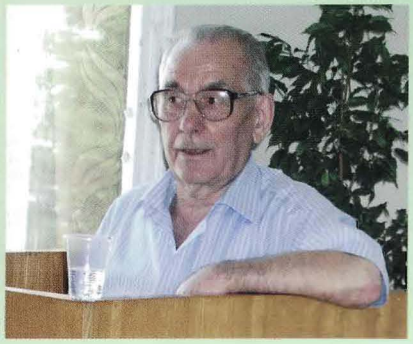

Тема доповіді заступника директора ДУ "Інститут Татарської енциклопедії АН РТ" Г.С. Сабірзянова – енциклопедистика в Татарстані

Діалог після доповіді: академік НАН України І.М.Дзюба та Г.С. Сабірзянов.

Про особливості розвитку національних енциклопедій розповідає директор ДУ "Наукове видавництво "Башкирська енциклопедія" У.Г. Саїтов

На першій сторінці обкладинки: найбільша у світі сонячна електростанція-башта. Докладніше про неї на 12-й сторінці.

Фото з сайта ***Zhelezyaka.com***

Науковий світ

(158-159) № 9-10 2011

ЩОМІСЯЧНИЙ НАУКОВО-ПОПУЛЯРНИЙ ЖУРНАЛ-РЕВЮ

Засновники: Вища атестаційна комісія України і трудовий колектив редакції.

Зареєстрований Міністерством інформації України 06.05.98 р. Свідоцтво про державну реєстрацію – серія КВ № 3206.

Видається із серпня 1998 року.

Видавець – редакція журналу "Бюлетень Вищої атестаційної комісії України"

Шеф-редактор
Юрій Цеков

Головний редактор
Микола Славинський

Редакційна рада:
Віктор Бондаренко,
Леонід Шкляр,
Микола Держалюк,
Олег Бендасюк,
Юрій Гололобов,
Віталій Дончик,
Степан Колесник,
Олег Машков,
Лідія Міщенко,
Ростислав Пилипчук,
Григорій Сивокінь,
Микола Сорока,
Юрій Чайковський,
Валерій Чмир.

Редакція:
Володимир Івченко,
Юрій Іщенко,
Григорій Зленко,
Ольга Ларіонова-Нечерда,
Юлія Литвин,
Людмила Мірошниченко,
Тамара Сагун,
Наталя Сідько.

Художній редактор
Петро Ткаченко

Комп'ютерний дизайн і верстка
Андрій Вишневський

© Редакція журналу "Науковий світ", 2011.

Адреса редакції:
04107, Київ, пров. Делегатський, 1/28.

Для листування:
04107, а/с 101;
редакція "Бюлетеня ВАК України"

Тел./Fax: 483-33-85, 483-34-52.

E-mail: ns2006@ukr.net

Редакція не завжди поділяє думки і позиції авторів публікацій.
Листи, рукописи, ілюстрації не рецензуються і не повертаються.
За достовірність викладених фактів, цитат та інших відомостей відповідає автор.
Редакція залишає за собою право на скорочення і літературне редагування матеріалів.
Листування з читачами – тільки на сторінках журналу.
За зміст оголошень відповідає рекламодавець.
Гонорар сплачується лише за замовлені матеріали.
Усі права застережені. Передруки та переклади матеріалів журналу дозволяються лише за згодою авторів і редакції.
Передплатити часопис "Науковий світ" можна у будь-якому відділенні поштового зв'язку.

У номері:

2 Інформаційне суспільство: проблеми розвитку й функціонування

5 Глобус

6 Яка вона, ефективна освіта?

9 І для сучасників, і для нащадків

12 Іспанський колос

13 Усе – для "жайворонків". А що робити "совам"?

14 Заповідні печери України

16 Глобус

18 Про бібліографію – майже... для кожного

19 Грошові знаки та їхня імітація

24 Сучасна шумерологія: від припущень – до знань

27 По той бік Сонця

30 Євген Дудар: "На зустрічах із читачами розповідаю про хутір Мозамбік..."

31 Рентабельна борода

32 Кросворд

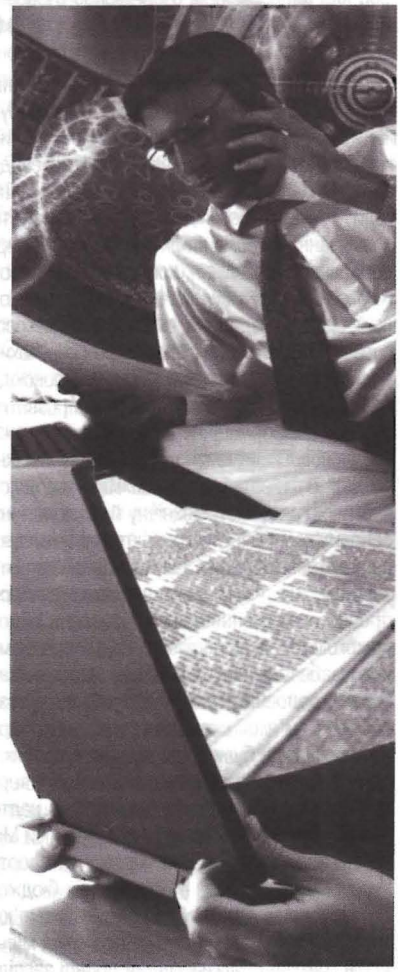

Проблеми розроблення ефективних комп'ютерних технологій (КТ) перебувають у центрі уваги науковців і практиків усіх розвинених країн світу. Стало очевидно, що КТ дають можливість на порядок (а інколи – й більше) підвищити ефективність розв'язання різноманітних завдань – у сфері державного управління, дослідження Світового океану й космосу, вивчення проблем екології, біології, медицини, економіки, військової справи, проектування складних об'єктів, захисту інформації в системах тощо. Їхнє повсюдне впровадження – необхідна умова розвитку сучасного інформаційного суспільства.

("Інформаційне суспільство: проблеми розвитку й функціонування", с. 2– 5)

І для сучасників, і для нащадків

Нотатки з Другої міжнародної наукової конференції "Українська енциклопедистика"

Відтоді, як додумалися складати багатогалузеві довідники, енциклопедія стала чи не найпопулярнішим виданням. Це – королева людських знань. Хоча, попри свою мудру зверхність, вона однаково вірно служить усім – від школяра до академіка. Мати власну енциклопедію для держави вигідно, престижно. Але складати та видавати її не так просто. Тому час від часу й збираються в одному залі творці цього своєрідного "інтелектуального продукту", котрі представляють різні, переважно молоді, країни. Ось і влітку 2011 року в Києві, під егідою Інституту енциклопедичних досліджень НАН України, відбулася Друга міжнародна наукова конференція "Українська енциклопедистика". На ній науковці з Росії (Татарстан, Башкортостан), Молдови та України ділилися здобутками, досвідом і... проблемами.

Оскільки головним предметом обговорення була все-таки українська енциклопедистика, розмову розпочали господарі конференції – співголова Головної редакційної колегії Енциклопедії сучасної України (ЕСУ), академік НАН України **І.М. Дзюба**, голова Науково-видавничої ради НАН України, академік НАН України **Я.С. Яцків** та виконувач обов'язків директора Інституту енциклопедичних досліджень НАН України **М.Г. Железняк**. Перед початком роботи **Л.В. Рябець**, в.о. заступника директора Інституту з наукової роботи, зачитала теплий лист із Франції, від **А.І. Жуковського**, співголови Головної редколегії ЕСУ, Почесного голови НТШ у Європі, іноземного члена НАН України, патріота й інтелектуала, котрий, як і **Володимир Кубійович**, стояв біля колиски української енциклопедичної справи.

...Чому для складання окремої національної енциклопедії потрібні міжнародні культурно-наукові зв'язки? Питання, яке, гадаю, хвилювало не лише енциклопедистів, предметно й стисло висвітлив І. Дзюба. Навіть згадав, що коли під час укладання 2-го тому ЕСУ запотрібнилася інформація на башкирську тему, українських енциклопедистів виручило однойменне національне товариство, яке діяло в Києві, та деякі бізнесові башкирські організації. Більше джерел не було!

Книг і посібників про життя й культуру "малих народів", що входять до складу теперішньої Росії, дуже мало. Їх не знайдеш навіть на полицях академічних бібліотек. За радянських часів, наголосив академік,

Перед початком роботи конференції лист-привітання з Франції від А.І. Жуковського читає Л.В. Рябець

існувала певна традиція (багато в чому спотворена, фальшива, та загалом цінна) обміну перекладами, культурними делегаціями, іншими взаємокорисними акціями між представниками різних національностей. З початком дев'яностих років минулого століття вона пригасла. Наслідок – величезні інформаційні втрати. Вони, звичайно, утруднили й роботу енциклопедистів. Ще за СРСР було помітне прагнення окремих націй до співробітництва з іншими у відстоюванні власної культурної самобутності. Тепер такі тенденції посилилися, свідчення чого – відповідні видання. Друга конференція енциклопедистів, підкреслив І. Дзюба, буде гідним внеском у розвиток цієї традиції.

Як завжди, емоційно й безпосередньо увірвався в атмосферу поважної конференції академік Я. Яцків. Він розповів про, якщо можна так висловитися, ембріональний період української енциклопедистики. Привітавши присутніх від імені цілої низки академічних організацій, учений зупинився, зокрема, на ролі Міжнародного комітету з питань науки і культури НАН України. Саме цей комітет, зауважив Я.Яцків, ще у дев'яностому році, до розвалу Радянського Союзу, почав шукати правильне річище для розв'язання багатьох проблем у національній царині. Була вже славнозвісна "Енциклопедія українознавства"» В. Кубійовича. Але, подивившись її у Франції (Сарсель), астроном і фізик Я. Яцків разом із незаперечними чеснотами видання побачив і огріхи. Вони передусім полягали в обмеженості інформаційної бази. В Україні ж у цей час панувала УРЕ. Із суто українською інформацією в ній було все гаразд. Але багато чого спотворювалося радянською ідеологією. Отоді й було вирішено – треба створювати щось нове, бездоганне за інформаційною повнотою й політично незаангажоване. Таким виданням стала "Енциклопедія сучасної України".

Нині вийшло у світ дев'ять томів ЕСУ. Підсумок роботи Інституту енциклопедичних досліджень, керованого М.Г. Железняком, здавалося б, вагомий. Одначе він доповідача не тішив. Бо ж і спливло десять років. Можна було б встигнути значно більше. Аби не одвічна українська проблема – хронічний брак коштів. Я підкреслив "українська" не заради публіцистичної гіперболи: у доповідях представників Молдови, Татарстану, Башкортостану пізніше виявиться – незважаючи на такі самі болючі економічні процеси, там енциклопедичну справу фінансують краще. І ставляться до неї прихильніше... Саме тому, напевне, академік І. Дзюба навів слова одного з президентів Башкортостану: "Яка це радість – зустріти на вулиці дітей, що розмовляють рідною башкирською мовою!". І слушно зауважив: "Чи скаже так колись український президент?"

Завдання творців ЕСУ, як зазначив М. Железняк, – побачити нове у житті суспільства і влити його в багату картину України в усіх аспектах. Сформулювавши таким чином кредо енциклопедистів і стисло розповівши про тернистий шлях від першого до десятого тому ЕСУ, М. Железняк спинився на проблемах, імовірно, спільних для всіх. Це, наприклад, проблема редактора статей. Він повинен бути не лише грамотним, ерудованим, а й доскіпливим, терплячим, лаконічним у думках і висновках. Недаремно й А. Жуковський у листі-привітанні наголошував – "енциклопедична справа – то справа вибраних осіб, оскільки вона вимагає цілковитої віддачі".

Істотно утруднює роботу енциклопедиста мінливість суспільного життя. Лавина перейменувань організацій, установ, виникнення нових назв (здебільшого політично правильних, виправданих) дуже часто заважає подати те чи те поняття без відриву від його історії, спричиняє до зайвих пошуків. Отож працівники інституту змушені були створити велику базу да-

них. Нею користуються укладачі теперішньої ЕСУ, вона прислужиться енциклопедистам і в майбутньому.

У доповіді М. Железняка про здобутки, проблеми й перспективи у створенні ЕСУ було й чимало такого, що "боліло" енциклопедистам інших країн. І учасники конференції запропонували створити Міжнародну асоціацію енциклопедистів. Забігаючи трохи наперед, зазначу – ця думка вилилася в окремий, обов'язковий до виконання пункт підсумкової ухвали. Регулярний (а не від конференції до конференції) обмін інформацією та досвідом буде для всіх дуже корисним.

Директор Інституту енциклопедичних досліджень Академії наук Молдови **К.М. Манолаке** вів мову про концепцію та науково-організаційні засади енциклопедії "Республіка Молдова" (вийшов лише перший том, присвячений Молдові). При цьому щиро дякував українським енциклопедистам: попри труднощі власного становлення, наші фахівці, виявляється, дуже допомогли молдовським. Особисто К. Манолаке був у зв'язку з цим у Києві дев'ять разів!

У Молдові, зауважив гість, енциклопедіями не переймалися десятки років. Тож і зрозуміло – розпочинати все довелося з нуля... Цікаво, що цей том молдовської енциклопедії планують перекласти російською та англійською мовами. У нас про такі проекти лише мріють. Вразило й інше повідомлення доповідача: ошатна книга молдовської енциклопедії народилася упродовж дев'яти місяців. Отож творчому колективу (у Молдові, в Інституті енциклопедичних досліджень, як і в нас, лише 30 працівників) довелося попрацювати архінапружено.

Добре знаючи політичну ситуацію в Республіці Молдова, дехто з учасників конференції поцікавився, як К.Манолаке вдалося уникнути ідеологічних громів та блискавок. На це він жартома відповів: мовляв, розсаджував супротивників по обидва боки, а сам сідав у центрі і "згладжував кути". Отож створення об'єктивного довідкового видання в умовах розвитку молодих держав, політичних конфліктів – вельми серйозна проблема. А чи можлива вона, стовідсоткова об'єктивність, загалом? Дехто з учасників конференції у цьому глибоко сумнівався. Дехто ж розумів об'єктивність як оцінку події чи факту "з погляду власного народу".

Молдовські енциклопедисти уклали й випустили книгу "Національні символи Молдови". Причому також за короткі терміни. Її у майбутньому теж перекладуть англійською та російською. Незабаром з'явиться видання про історію науки республіки. Вона, щоправда, матиме окремого автора. Але це також заслуга Інституту енциклопедичних досліджень АН Молдови.

З великою увагою заслухали на конференції енциклопедистів з Росії – директора ДУ "Наукове видавництво "Башкирська енциклопедія" **У.Г. Саїтова** та відповідального редактора "Татарської енциклопедії", заступника директора ДУ "Інститут Татарської енциклопедії АН РТ" **Г.С. Сабірзянова**.

Башкирської енциклопедії у Росії до 90-х років минулого століття не було. Так само, як і татарської. Небагато інформації

Співголова Головної редколегії ЕСУ, іноземний член НАН України А.І. Жуковський

про ці народи містила й ВРЕ (Велика радянська енциклопедія). Скажімо, татарської теми, як повідомив Г.Сабірзянов, не набиралося там і на маленьку брошурку. По-справжньому оцінити надбання народу століттями заважав (та й тепер іще заважає) вбитий у голови стереотип про татар як завойовників і руйнівників. Тим часом, з болем наголосив Г. Сабірзянов, Золота Орда та інші державні утворення мала багато прогресивного, корисного для інших народів. Отож, сворюючи енциклопедії, словники, татарські енциклопедисти й прагнуть донести до читача цей національний позитив.

Та повернімося до доповіді У. Саїтова. Протягом останніх двадцяти років у Башкирії створено багатотомну енциклопедію і понад 60 видань довідкового характеру загальним тиражем 400 тис. примірників. Є виважений план роботи видавництва (тобто ДУ "Башкирська енциклопедія", де поєднано зусилля власне енциклопедистів і виробничників) аж до 2020 року. У капітальних виданнях намагаються розповісти не лише про башкирів усередині країни, а й за кордоном. Є думка описати історію європейської енциклопедичної справи, розповісти, як вона зароджувалася у Франції, Великій Британії, Росії... Звичайно, гідне місце у цій роботі посядуть електронні енциклопедії.

Така велика робота не може обійтися без ретельного аналізу чужих і створення своїх енциклопедієтворчих засад. Для цього ще 2008 року створено окремий Науково-дослідний центр енциклопедичних досліджень. Як і деякі попередні доповідачі, У. Саїтов визнав: із крахом Радянського Союзу зруйнувалася науково-методологічна вертикаль енциклопедичної справи, порушилися між республіками інформаційні зв'язки. У Башкортостані такі втрати надолужують регіональними конференціями, які, вже, наприклад, відбулися у Санкт-Петербурзі, Казані, Чебоксарах.

Розмах роботи башкирських енциклопедистів вразив учасників київської конференції. Тому пролунало запитання: звідки беруться на все це кошти? Цілком щиро, не ховаючись за загальні фрази, У. Саїтов відповів: "Нафта. Тільки цього року нам уряд виділив 20 мільйонів рублів"... Цікава, багато в чому повчальна доповідь представника Республіки Башкортостан завершилася (знову-таки сенсаційним!) повідомленням, що до сторіччя з дня народження видатного письменника Мустая Каріма (1919) буде видано енциклопедію з його життя й творчості. Ця книга вийде згідно зі спеціальною (!) постановою уряду.

Як і попередній доповідач, відповідальний редактор Татарської енциклопедії Г. Сабірзянов передусім спинився на труднощах початкового періоду національної енциклопедієтворчості. У Російській імперії, сказав він, татар сприймали як "збіговисько московських двірників та візників". А ще – згаданий стереотип "татаро-монгольського ярма" (він і нині "присутній" як у російських, так і в українських шкільних підручниках). За таких, педальованих імперською політикою умов, звичайно, не могло бути й мови про якісь національні дослідження. Хоча треба визнати – радянська влада надала татарам автономію... Та навіть у 70-х роках минулого століття, коли, наприклад, Україна вже мала свою УРЕ, пропозиція керівництва Татарстану створити власну енциклопедію була названа Сусловим "нескромною".

Отож із початком перебудовчого періоду (а точніше – з 1997 року) вчені й уряд (!) створили всі умови для здійснення національної мрії. ДУ "Інститут Татарської енциклопедії АН РТ") – це понад сто працівників. Є в ньому й окремий науково-дослідний підрозділ... Енциклопедія татарського народу вже створюється. У кількох томах. Причому вона має хороші кольорові ілюстрації. Водночас інститут випустив у світ цілу низку довідкових видань, зокрема й галузевих. І все це татарською мовою. На території Татарстану працювало чимало етнічних українців. Згодом, пообіцяв Г. Сабірзянов, ми, українці, матимемо багато нових даних щодо їхнього життя і діяльності за межами батьківщини.

Зрозуміло, татарські енциклопедисти користуються матеріалами, виданими за часів СРСР. Однак – критично. Офіційним життєписам у той час була властива компліментарність. Слушне зауваження! Мабуть, усім теперішнім енциклопедистам доводиться "стирати" позолоту з багатьох особистостей. Кажучи про величезний і ще мало досліджений інтелектуальний потенціал татарського народу, доповідач назвав багато імен людей, які зробили вагомий внесок у російську і європейську науку, культуру... Татарія отримала автономію в СРСР на початку 50-х років минулого століття. То була, звичайно, контрольована, куца автономія. Водночас саме відтоді, наголосив Г. Сабірзянов, уперше за останні 300 років татари стали відчувати себе господарями на своїй землі. Тепер настав час оцінювати все лише через досвід власного народу, не піддаючись російським першоджерелам і незважаючи на політичних діячів (Жириновський), які бачать у Росії лише "один слов'янський народ", а всіх інших вважають інородцями.

З доповідей представників Башкортостану й Татарстану випливало, що в непростій політичній ситуації їхні промоутери енциклопедичної справи діють виважено, терпляче, а головне – за цілковитої підтримки своїх урядів, чим викликають повагу і шану самої Москви.

Друга половина пленарного засідання конференції була не менш інформативна й насичена. Для будь-якої енциклопедії надзвичайно важливі джерела. Саме на проблемі бібліографічного забезпечення статей в енциклопедичних виданнях, а також залученні архівних фондів спинилася **І.Б. Матяш**. "Архівна україніка Канади" – видання, що свідчить про багатющі, до останнього часу маловідомі фонди україністики в Канаді. Ці, вже оприлюднені матеріали, дають змогу значно доповнити наші уявлення про життя й творчість багатьох великих українців, покажуть подиву гідну посвяту в українську ідею діаспорних діячів.

Виконавчий директор Громадської організації "Вікімедіа Україна" **Ю.Й. Пероганич** розповів, користуючись діаграмами й таблицями, про українську Вікіпедію, її наповнення, перспективи розвитку й закликав учасників конференції і творців ЕСУ активніше долучатися до створення статей до Вікіпедії. Доповідь Ю. Пероганича викликала чимало запитань, головний лейтмотив яких – хто фінансує цей проект?

Бібліотечні фонди двох найбільших книгозбірень України (Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського та Одеської національної наукової бібліотеки ім. М. Горького), а саме – наявність у них енциклопедичних видань – були темами доповідей завідувача відділу довідково-бібліографічного обслуговування Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського **Т.В. Добко** та завідувача відділу "Одесика" Одеської національної наукової бібліотеки ім. М. Горького **Л.І. Саєнко**. Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського НАН України був представлений на конференції також двома доповідачками. Провідний науковий співробітник **Р.Д. Михайлова** розповіла про методику створення Словника художників України. Відсутність досвіду енциклопедичної роботи в його укладачів відразу впала в очі башкирським енциклопедистам й викликала багато високофахових запитань... Натомість детальна інформація провідного наукового співробітника **О.М. Немкович** про історію створення Музичної енциклопедії України була сприйнята з особливим зацікавленням, оскільки доповідачці вдалося виокремити найважливіше, закцентувати увагу на здобутках редакції та її проблемах.

Пропозиція із зали – І.Б. Матяш пропонує створити Міжнародну асоціацію енциклопедистів

Приємно, що на конференції панувала доброзичлива розмова фахівців – без зайвого хизування здобутками й зі здоровим самокритичним аналізом. Треба зазначити – не лише "зубри" енциклопедистики брали участь у цьому зібранні, а й початківці, зокрема ті, хто досліджує історію енциклопедистики в Україні. Так, доповідь аспірантки відділу спеціальних галузей історичної науки та електронних інформаційних ресурсів Інституту історії України НАН України **Т.Д. Демиденко** зачіпала один із аспектів цієї проблеми.

Про що ж домовилися енциклопедисти? Збиратися раз на два роки, а обмінюватися думками, матеріалами, світлинами й методичними напрацюваннями частіше. У тому допомагатиме енциклопедистам Інтернет.

Володимир ІВЧЕНКО
Фото автора

ГЛОБУС

ЛЮДСЬКИЙ МОЗОК У МІФАХ І ФАКТАХ

Факт: людина не може полоскотати сама себе. Річ у тому, що мозок налаштований на сприйняття зовнішніх подразників, щоб не пропустити важливі сигнали в потоці відчуттів, викликаних діями самої людини.

Факт: роздивлятися фотографію складніше, ніж грати в шахи. Це тому, що людині часто досить складно ідентифікувати візуальні об'єкти. Побачений мигцем об'єкт можна легко прийняти за щось інше. Наприклад, людська постать на неосвітленій трасі насправді може виявитися дорожнім знаком.

Міф: людина може використовувати лише 10% свого мозку. Незважаючи на поширеність цієї думки, насправді людина щоденно використовує весь потенціал мозку. Різні дослідження засвідчили, що навіть для виконання простого завдання активізуються практично всі відділи головного мозку.

Факт: позіхання допомагає мозку прокинутися. Позіхання часто асоціюється з недосипом і нудьгою, але насправді це допомагає людині прокинутися. Під час позіхання розширюється горло, яке дозволяє легеням одержати більше кисню, який потім переміщається в кров, роблячи нас бадьорішими.

Міф: сліпі краще чують. Дослідження довели, що сліпі чують слабкі звуки не краще за всіх інших. Проте у незрячих ліпше розвинена слухова пам'ять. Вони швидше розуміють сенс пропозиції іноземною мовою, а також краще визначають джерело звуку.

Факт: комп'ютерні ігри навчають робити кілька робіт одночасно. У шутерах, наприклад, необхідно застрелити якомога більше ворогів, що наступають з різних боків. Ігри примушують людей розосереджувати увагу й блискавично реагувати на щонайменші зміни ситуації.

Міф: що більший мозок, то людина розумніша. Розмір мозку не впливає на інтелектуальні здібності. Проте, на думку дослідників, розум залежить від синапсів – контактів між нейронами. Кількість синапсів росте в дитячий і юнацький періоди життя і впливає на інтелект.

Факт: вправи допомагають тримати мозок у формі. Постійні заняття спортом збільшують кількість капілярів у мозку, що дає змогу доставляти більше кисню й глюкози. Колишні спортсмени з віком втрачають ментальне здоров'я набагато рідше за інших. Для ефективності заняття спортом повинні тривати не менш 30 хв кілька разів в тиждень.

Факт: мозок використовує менше енергії, ніж лампочка в холодильнику. Повідомлення між клітинами головного мозку передаються за допомогою електричних сигналів. При цьому використовується 12 ватів енергії – менше, ніж для роботи лампочки в холодильнику.

Міф: музика Моцарта робить дітей розумнішими. Цей міф з'явився 1993 року, коли в журналі Nature було опубліковане дослідження, згідно з яким 10 хв прослуховування творів Моцарта поліпшувало результати контрольних робіт студентів коледжів. Новину розтиражували ЗМІ, які підмінили "студентів" "маленькими дітьми". Проте ніяких доказів впливу класичної музики на інтелектуальні здібності відтоді не одержано.

Факт: безглузду пісню дуже складно забути. Мозок пам'ятає розпорядок дня, починаючи з приготування кави і закінчуючи дорогою, якою людина повинна повернутися додому. Здатність пригадати цю послідовність робить можливим щоденне життя. Часто мозок автоматично включає почуту мелодію в цей алгоритм і періодично нагадує про неї.